

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

БАБ'ЮК ОКСАНА ВАСИЛІВНА



УДК 378.015.31:811.112:338.48]:005.336.2

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ЗАДОРЖНА Ірина Павлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри англійської філології та методики
навчання англійської мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лабінська Богдана Ігорівна,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича, завідувач кафедри іноземних мов для
гуманітарних факультетів;

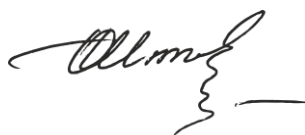
кандидат педагогічних наук, доцент
Синекоп Оксана Степанівна,
Національний технічний університет України "Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", доцент
кафедри англійської мови технічного
спрямування № 2.

Захист відбудеться 31 травня 2019 р. о 13³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.05 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розіслано 25 квітня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



О. П. Штонь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У зв'язку з необхідністю економічного зростання та успішної презентації України на міжнародній арені виникає потреба в ефективному розвитку найбільш перспективних галузей, однією з яких є туристична. Підвищення вимог до якості послуг у туристичній сфері, необхідність виходу вітчизняних компаній на міжнародні світові ринки зумовлюють потребу у фахівцях із достатнім для успішної реалізації професійних обов'язків рівнем володіння іноземними мовами, серед яких чільне місце посідає англійська як мова міжнародного спілкування. Тому перед навчальними закладами, що здійснюють підготовку фахівців туристичної сфери, постає завдання забезпечити належний рівень сформованості у випускників англійської комунікативної компетентності, зокрема професійно орієнтованої англійської компетентності (ПОАК) в монологічному мовленні (ММ). Адже міжкультурна професійно орієнтована комунікація передбачає не лише різні діалогічні форми спілкування, а також монологічні, серед яких, презентації, усні доповіді на прес-конференціях, під час проведення рекламних акцій, на семінарах, круглих столах тощо.

Вітчизняні і зарубіжні науковці приділяють значну увагу навчанню іноземної мови для професійного спілкування. З'явилося багато робіт, у яких досліджувалось формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності в різних видах мовленнєвої діяльності. Так, проблему навчання професійно орієнтованого говоріння іноземною мовою вивчали вчені О. Дацків, Я. Дьячкова, Х. Цимбровська, В. Черниш, Дж. М. Свейлз (Swales) та ін.

У центрі уваги методистів перебуває також питання формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності в ММ. Зокрема, Л. Боднар розробила методику навчання французького професійно спрямованого ММ студентів технічних спеціальностей з урахуванням їх навчальних стилів; Ю. Авсюкевич запропонувала методику навчання презентації англійською мовою студентів економічних спеціальностей; В. Пащук обґрунтувала методику навчання студентів мовних спеціальностей англійського ММ з використанням автентичних художніх фільмів; М. Паустовська створила методику навчання майбутніх учителів німецької мови усного монологічного висловлювання засобами театральної педагогіки, С. Кіржнер – методику навчання студентів юридичних факультетів усного професійно спрямованого англійського ММ з використанням автентичної відеофонограми. Дослідження О. Ващило зосереджене на навчанні англійського професійно орієнтованого ММ майбутніх інженерів-механіків із використанням подкастів, а І. Федорової – на навчанні майбутніх економістів-міжнародників професійно спрямованого англійського монологічного повідомлення.

У науковому доробку перелічених учених професійно орієнтоване навчання аналізується з урахуванням специфіки фаху, типових сфер і ситуацій спілкування, професійних ролей, відповідно до дібраного мовного та мовленнєвого матеріалу.

Різні аспекти іншомовної підготовки фахівців сфери туризму досліджували Я. Окопна (формування німецькомовної компетентності в говорінні й письмі), М. Митник (навчання іншомовної професійної презентації), І. Кодлюк

(формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні), Ю. Слезко (формування стратегій оволодіння професійним англомовним дискурсом сфери туризму), А. Чуфарлічева (навчання створення англомовних туристичних проектів).

Незважаючи на увагу сучасних вчених до проблеми навчання монологу іноземною мовою, не розробленою у вітчизняній науці залишається методика формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму. Це і зумовлює актуальність обраної теми.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Проблематика роботи безпосередньо пов'язана із науково-дослідною темою кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теорія і практика навчання іноземних мов у закладах освіти різних типів» (номер держреєстрації 0118U003128). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 1 від 30.08.2016 р.).

Об'єктом дослідження є процес формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму.

Предметом – методика формування в майбутніх фахівців туристичної галузі професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні з використанням навчальних і комунікативних стратегій.

Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробці методики формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму та експериментальній перевірці її ефективності.

Це зумовлює необхідність вирішення таких **завдань**:

1) проаналізувати сучасний стан дослідження проблеми, визначити дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму;

2) вивчити особливості англомовного туристичного монологу, уточнити цілі та зміст формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців означеної сфери;

3) обґрунтувати критерії відбору навчального матеріалу та здійснити цей відбір;

4) виділити етапи формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму, розробити підсистему вправ та створити відповідну модель;

5) експериментально перевірити ефективність запропонованої методики; укласти методичні рекомендації щодо організації і проведення відповідного навчання.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні про те, що досягнути високого рівня сформованості ПОАК в ММ можливо за умов: 1) поетапного та інтегрованого її формування з іншими компетентностями; 2) застосування розробленої підсистеми вправ, яка побудована на основі автентичного

навчального матеріалу з різною формою подачі, передбачає оволодіння студентами навчальними (когнітивними та метакогнітивними) і комунікативними (аргументативними та маніпулятивними) стратегіями; 3) використання моделі навчання, що базується на активній мовленнєвій діяльності студентів та більшій питомій вазі вправ для формування вмінь підготовленого та непідготовленого ММ.

На різних етапах наукового пошуку використано такі **методи**:

– *теоретичні*: вивчення сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових джерел із методики, педагогіки, психології, лінгвістики; аналіз навчальних і робочих програм із метою визначення теоретичних передумов дослідження; моделювання навчального процесу із використанням запропонованої методики;

– *емпіричні*: наукове спостереження за організацією навчального процесу у вітчизняних закладах вищої освіти, вивчення досвіду навчання ММ майбутніх фахівців сфери туризму, опитування викладачів і студентів для з'ясування стану підготовки фахівців, методів навчання, які використовуються, інтересів студентів тощо; тестування з метою визначення рівня сформованості ПОАК в ММ на доекспериментальному та післяекспериментальному зрізах; експериментальне формування у студентів ПОАК в ММ для перевірки ефективності розробленої методики;

– *методи математичної статистики*: для аналізу, обробки і перевірки достовірності одержаних результатів проведеного методичного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено методику формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму, яка базується на положеннях особистісно орієнтованого, компетентнісного, професійно орієнтованого підходів, передбачає три етапи формування відповідної компетентності (вступний, основний та завершальний), використання підсистеми вправ, що побудована на основі різних форм подачі навчального матеріалу (аудитивної, аудіовізуальної та друкованої), корелює з етапами і передбачає групи вправ, спрямовані на оволодіння студентами вміннями продукувати монолог-повідомлення, монолог-переконання, монолог-презентацію (презентацію-доповідь, презентацію-рекламу), домінування вправ, які спрямовують мовленнєву діяльність студентів і реалізуються в їхній комунікативній діяльності;

– *уточнено* структуру професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму;

– *удосконалено* критерії відбору навчального матеріалу для формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму;

– *подальшого розвитку* набуло визначення критеріїв оцінювання рівня сформованості професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у: відборі автентичного навчального матеріалу з різними формами подачі, розробці комплексів вправ, укладанні методичних рекомендацій для викладачів щодо формування ПОАК в

ММ майбутніх фахівців сфери туризму, створенні навчально-методичного посібника англійською мовою.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** у навчальний процес п'яти закладів вищої освіти: Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка упровадження № 2557-В від 11.06.2018 р.), Тернопільського національного економічного університету (довідка про впровадження №126-33/1024 від 06.06.2018 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження №686-33/03 від 24.05.2018 р.), Університету імені Альфреда Нобеля (акт упровадження №493/1 від 25.05.2018 р.), Хмельницького національного університету (акт упровадження № 79 від 07.06.2018 р.).

Апробація результатів роботи здійснювалась на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, 8–9 грудня 2017), «Інноваційні технології у контексті іншомовної підготовки фахівця» (Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, 24 квітня 2018), «Актуальні проблеми перекладознавства та романо-германської філології» (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 10-12 травня 2018); міжнародній науковій інтернет-конференції «Вища освіта: удосконалення якості підготовки фахівців» (Національний авіаційний університет, м. Київ, 26-27 квітня 2018), а також Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Мукачеве, 17-18 травня 2018).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 10 публікаціях автора, серед яких 5 статей у фахових педагогічних виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, тези 3-х доповідей на наукових конференціях і навчально-методичний посібник англійською мовою (у співавторстві).

Особистий внесок здобувача. У навчально-методичному посібнику «Speak English Fluently», опублікованому у співавторстві, здобувачем розроблено 70 % вправ та методичні рекомендації.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел із 226 найменувань (із них 69 – іноземними мовами) і 12 додатків. Її повний обсяг – 274 сторінки, зокрема 173 сторінки основного тексту. Додатки викладено на 63 сторінках. У роботі подано 35 таблиць, 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення роботи; подано інформацію про апробацію, кількість публікацій та структуру дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні**

майбутніх фахівців сфери туризму» проаналізовано сучасний стан вивчення проблеми, визначено дидактичні передумови формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму, проаналізовано особливості англомовного монологічного туристичного дискурсу, конкретизовано цілі та зміст формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму.

Аналіз стану дослідження проблеми продемонстрував доцільність розробки методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму, а також уможливив виокремлення положень, які повинні бути враховані при її створенні, зокрема: доцільність аналізу лінгвістичних особливостей іншомовного професійно орієнтованого монологу для розробки відповідної методики; необхідність взаємопов'язаного формування компетентності в ММ та навчально-стратегічної компетентності; використання різних організаційних форм; розвиток рефлексивних умінь; урахування особливостей професійної комунікативної діяльності фахівців сфери туризму, номенклатури типових комунікативних ситуацій, ролей, намірів; відбір та використання англомовного навчального матеріалу з різними формами його подачі – аудитивною, аудіовізуальною та друкованою; формування мовленнєвих навичок говоріння; забезпечення активності процесу навчання ММ; доцільність розробки номенклатури умінь ММ, які повинні стати основою для розробки типів та видів вправ, спрямованих на формування зазначених умінь.

Професійно орієнтовану англомовну компетентність у монологічному мовленні визначено як здатність особистості успішно організовувати свою усномовленнєву англомовну діяльність у монологічній формі, обирати адекватні ситуації вербальні та невербальні засоби з метою реалізації комунікативних і професійних завдань.

Формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму повинно базуватись на положеннях особистісно орієнтованого (забезпечує розвиток некогнітивних (емоційних характеристик, волі тощо), а також інтелектуальних (когнітивних) аспектів), компетентнісного (передбачає оволодіння студентами сукупністю знань, умінь та розвиток комунікативних здібностей, що є компонентами ПОАК в ММ, взаємопов'язано з іншими компетентностями – мовними, мовленнєвими, лінгвосоціокультурною, навчально-стратегічною) та професійно орієнтованого (урахування вимог до фахівця та специфіки галузі під час визначення змісту формування ПОАК в ММ, відбору засобів, розробки вправ, які відображають специфіку іншомовної мовленнєвої діяльності майбутніх працівників сфери туризму, готують студентів до виконання потенційних професійних обов'язків) підходів.

Визначено, що в процесі навчання, крім дидактичних, потрібно враховувати загальні методичні принципи (комунікативності, домінувальної ролі вправ, автономії, рефлексивності процесу оволодіння ММ, автентичності) та спеціальні методичні принципи, що відображають специфіку суб'єкта та об'єкта навчання (диференціації та інтеграції формування ПОАК в ММ з іншими компонентами англомовної комунікативної компетентності, інтеграції з дисциплінами фаху).

Професійно орієнтований монолог фахівців сфери туризму визначено як організований вид усного мовлення (підготовлений і непідготовлений), який

об'єднаний професійно значущою тематикою, характеризується логіко-структурною цілісністю, інформативністю, модальністю та відносною мовною правильністю, а також залученням співрозмовника чи аудиторії з метою подальшого обговорення предмета чи проблематики висловлювання.

Проаналізовано лінгвістичні особливості англomовного професійно орієнтованого монологу фахівців туристичної галузі. Шляхом опрацювання сучасних наукових джерел встановлено, що туристичний дискурс належить до інституційного ділового типу дискурсу, оскільки, по-перше, здебільшого принаймні одна зі сторін у спілкуванні є представником певного соціального чи економічного інституту, який реалізує свою діяльність у сфері туризму; по-друге, учасники комунікації мають офіційні стосунки один з одним, виконуючи свої професійні обов'язки, статусність, етикетність, тональність, а також емоційність, психологічний вплив (при спілкуванні з клієнтами). Серед виділених у сучасній науковій літературі трьох видів туристичного дискурсу (професійного, академічного, публічного) найбільш актуальними в контексті дослідження є професійний та публічний.

Установлено, що у професійному дискурсі домінують аргументативні стратегії, покликані впливати на слухача, його думку, а також певною мірою регулювати його поведінку за допомогою відповідних тактик: посилення на авторитет, використання цифр, наведення статистики, що робить аргументацію більш наочною, а авторську тезу більш вагомою; підкреслення очевидності певних фактів; посилення на відомих людей; апеляція до емоцій та почуттів (використання метафор, епітетів; інтимізація – безпосереднє звернення до адресата, зокрема за допомогою займенника, консолідація з метою наближення до адресата).

У публічному туристичному дискурсі широко використовуються маніпулятивні стратегії, що спрямовані на формування в потенційного туриста позитивного ставлення до певного туристичного продукту, і в основі яких лежить персуазивність. Рациональні аргументи теж характерні для публічного туристичного дискурсу, проте в меншому обсязі, ніж для професійного. Маніпулятивні стратегії передбачають такі тактики: використання авторитету науки, визнаних джерел, залучення авторитету цифр, переконання через повторення, використання стереотипізації, обіцянки високої якості туристичних послуг; застосування мовленнєвих засобів виразності; запевнення щодо надійності; апеляція до почуттів; переконання у вигідності пропозиції.

Результати досліджень свідчать, що для професійного дискурсу характерним є вживання термінів та спеціальної лексики, а для публічного – лексики з емотивними та оцінними конотаціями.

З урахуванням сучасних класифікацій монологів (Н. Ф. Бориско, М. П. Брандес та ін.) встановлено доцільність зосередження на інформувальних та активізувальних типах монологів, зокрема на монолозі-повідомленні, монолозі-переконанні, а також монолозі-презентації (презентації-повіді та презентації-рекламі).

Для монологу-переконання, метою якого є переконати слухачів стосовно предмета розмови, сформулювати певні мотиви, спонукати до відповідних дій,

характерним є використання фразеологічних одиниць; слів для позначення послідовності подій чи аргументів; стилістично забарвленої лексики; вживання теперішнього та майбутнього неозначеного часу в дійсному та умовному способах; модальних дієслів; наказового способу; поширених речень, хоч подекуди можуть уживатись речення з ознаками еліптичності.

Метою повідомлення є створення певного, переважно позитивного, уявлення про туристичні об'єкти, туристичний досвід тощо. Монологу-повідомлення властиве: однотипність присудків; уживання *Present*, *Past Indefinite*, а також *Present Perfect*; поширених речень; неособових форм дієслова; складнопідрядних речень із підрядними причини, наслідку; уживання слів із нейтральним стилістичним забарвленням; фразеологічних одиниць, кліше; використання слів і фраз, що привертають увагу слухача.

Туристичні презентації характеризуються використанням часів групи *Indefinite* та *Continuous*, інфінітивних конструкцій; якісних прикметників, у тому числі у вищому і найвищому ступенях; переважанням розповідних речень, які складаються в середньому з 12 слів; наявністю експресивної лексики; уживанням прислівників-інтенсифікаторів; певною надмірністю (особливо для презентації-реклами), яка передбачає повторення ідеї, але в дещо іншому формулюванні для досягнення поставленої мети; стилістичними прийомами переважно на синтаксичному (інверсія, гіпофора, антитеза, анафора, риторичні запитання тощо) та фонологічному (зміна висоти тону, темпу мовлення, інтенсивності інтонації, паузація, емпатичний наголос, просодична диференціація головного та другорядного) рівнях. Для презентації-реклами притаманна більша кількість лексичних прийомів, зокрема використання гіперболи, епітетів, метафор, ніж для презентації-доповіді.

У розділі конкретизовано практичну, освітню, розвивальну, виховну та професійну цілі, а також зміст формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму в єдності предметного та процесуального аспектів.

Зокрема, встановлено, що навчання професійно орієнтованого монологу майбутніх фахівців туристичної галузі обмежується загалом професійно-трудою сферою. Конкретизовано види спілкування (контактне, безпосереднє, усне, монологічне, офіційне, вербальне; основні типові комунікативні ситуації, у яких реалізується ММ (презентація компанії / туристичного продукту перед іноземною аудиторією, інформування іноземних клієнтів про туристичні послуги, які надає компанія, консультування клієнтів, виступ на конференції, встановлення ділових відносин з іноземними колегами); номенклатуру комунікативних ролей (менеджер із туризму, керівник туристичної групи); наміри мовців (представити інформацію, висвітлити й аргументувати переваги, унаочнити дані/факти, переконати аудиторію, закликати до дій, викласти й обґрунтувати точку зору, унаочнити дані/факти, узагальнити, довести); стилі мови (переважно офіційно-діловий); тематичні блоки (туристична галузь, туристичні принади, туроператори, туристичні мотиви, туристичні агенції, транспорт, проживання, маркетинг та реклама в туристичній сфері). Визначено

лінгвосоціокультурний (лексика з національно-культурною семантикою (еквівалентна, безеквівалентна і фонова), техніко-комунікативні кліше) і мовний (спеціальна термінологія, відповідні фонетичні моделі та граматичні структури, притаманні офіційно-діловому стилю) матеріал; навчальні (когнітивні та метакогнітивні) та комунікативні (компенсаторні, аргументативні та маніпулятивні) стратегії, вміння в ММ, вміння використовувати лінгвосоціокультурний матеріал, мовленнєві навички, вміння застосовувати навчальні і комунікативні стратегії, відповідні знання та вправи.

У другому розділі **«Методика формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму»** обґрунтовано критерії відбору навчального матеріалу, визначено етапи формування ПОАК в ММ, запропоновано підсистему вправ та модель організації процесу формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму.

Одиницями відбору професійно орієнтованого матеріалу для навчання монологу англійською мовою майбутніх фахівців сфери туризму визначено лексичні одиниці, друковані тексти, фонограми та відеофонограми. Критеріями відбору лексичних одиниць виокремлено такі: уживаності та частотності, тематичності, сполучуваності, стройової здатності. Відбір друкованих текстів, фонограм та відеофонограм доцільно здійснювати з урахуванням критеріїв: автентичності, тематичності, професійної інформативності та практичної цінності, ситуативності, доступності та посиленості, соціокультурної цінності, взірцевості, авторитетності джерела, достатньої лексичної насиченості. Крім того, для фонограм актуальними є також критерії тривалості звучання та темпу мовлення, а для відеофонограм – ще й домінування відеоряду над аудіорядом.

Обґрунтовано три етапи формування у студентів ПОАК в ММ: підготовчий, спрямований на розвиток граматичних, лексичних та фонетичних навичок студентів, розширення знань щодо структурних та лінгвістичних особливостей монологу у сучасному англомовному туристичному дискурсі, навчальних та комунікативних стратегій; основний, зорієнтований на формування вмінь уживання мовленнєвих формул та засобів міжфразового зв'язку, пошуку інформації, її аналізу, узагальнення та структурування, умінь вибору і дотримання комунікативних стратегій; завершальний, який передбачає розвиток умінь продукувати підготовлене та непідготовлене монологічне висловлювання.

Розроблено підсистему вправ, яка співвідноситься з етапами і складається з груп та підгруп вправ.

Підсистема вправ представлена у таблиці 1.

На всіх етапах здійснюється розширення лінгвосоціокультурних знань та формування відповідних умінь студентів.

Наведемо приклади вправ.

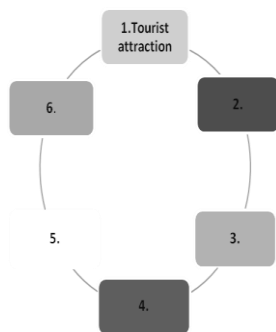
Вправа 1 (підгрупа 1.1.)

Цілі: активізувати лексичні знання, розвивати лексичні навички студентів.

**Підсистема вправ для формування ПОАК в ММ
майбутніх фахівців сфери туризму**

| Етапи | Зміст етапів | Підгрупи вправ | Види вправ |
|--------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Підготовчий | Розвиток граматичних, лексичних та фонетичних навичок студентів, розширення знань щодо структурних та лінгвістичних особливостей монологу у сучасному англomовному туристичному дискурсі, навчальних та комунікативних стратегій. | 1.1. Вправи для розвитку лексичних навичок. 1.2. Вправи для розвитку граматичних навичок. 1.3. Вправи для розвитку фонетичних навичок. 1.4. Вправи для розвитку розуміння студентами структури і лінгвістичних особливостей монологічних висловлювань. 1.5. Вправи для формування стратегічної усвідомленості. | Відповіді на запитання, співвіднесення слів із картинками, тести множинного вибору, співвіднесення слів і їх дефініцій, заповнення пропусків, повторення слів за диктором, читання слів за транскрипцією, розширення речень, аналіз монологічних висловлювань, читання/ прослуховування інформації про стратегії, визначення власних цілей навчання та шляхів їх досягнення. |
| Основний | Формування вмінь уживання мовленнєвих формул та засобів міжфразового зв'язку, пошуку інформації, її аналізу, узагальнення та структурування, умінь вибору комунікативних стратегій. | 2.1. Вправи для формування вмінь уживати мовленнєві формули та засоби міжфразового зв'язку 2.2. Вправи для формування вмінь аналізувати інформацію. 2.3. Вправи для формування вмінь узагальнювати інформацію. 2.4. Вправи для формування вмінь структурувати інформацію. 2.5. Вправи для формування вмінь використовувати комунікативні стратегії. | Відповіді на запитання, тести множинного вибору, заповнення пропусків, розширення речень, підстановка засобів міжфразового зв'язку в реченнях, читання/ прослуховування інформації, короткий виклад прочитаної чи прослуханої інформації, встановлення логічної послідовності, пошук інформації та її систематизація, узагальнення інформації, виклад абзацу одним реченням, розширення висловлювання. |
| Завершальний | Розвиток умінь продукувати підготовлене та непідготовлене монологічне висловлювання. | 3.1. Вправи для розвитку вмінь підготовленого ММ. 3.2. Вправи для розвитку вмінь непідготовленого ММ. | Підготовка та презентація доповіді, підготовка та презентація реклами туристичного продукту, інтерпретація прочитаної та прослуханої інформації, повідомлення інформації. |

Завдання: The tourism industry has different sectors. Look at the descriptions of different sectors and fill in their names in the diagram.



Definitions:

- 1) places tourists like to visit;
- 2) people or companies that organize holidays or tours;
- 3) places to stay and the food that is served there ...

Вправа 2 (підгрупа 1.2.)

Цілі: активізувати граматичні знання, розвивати граматичні навички студентів.

Завдання: Work in pairs. Continue the sentences using the First / Second Conditional.

Example: If you go to Rome,

If you go to Rome, you will see the Coliseum.

1. If you visit Berlin, 2. If you go to Africa, 3. If there are no tickets for the flight, 4. If I could choose any trip I like,

Вправа 3 (підгрупа 1.3.)

Цілі: розвивати навички читання за транскрипцією, вимовні, лексичні навички; активізувати соціокультурні знання студентів.

Завдання:

A. Can you read the following transcription of some countries? Listen and check if you read the transcription correctly. Repeat after the tape.

['dʒə:məni], ['pəʊlənd], ['ɪtəli], ['kanədə], [speɪn], ['tə:ki], ['i:dʒɪpt] ...

B. Can you show the countries on the map? Do you know the capitals of the countries?

Вправа 4 (підгрупа 1.4.)

Цілі: розвивати вміння аналізувати структуру монологу-презентації (презентація-реклама), поглиблювати соціокультурні знання студентів.

Завдання: **A:** Work in pairs. Listen to the presentation of a tour agent about the Balearic Islands. Draw a plan of the presentation. **B:** Read the tapescript and make all the necessary corrections in your plan. **C:** Discuss in pairs the structure of the presentation.

Вправа 5 (підгрупа 1.5.)

Цілі: активізувати та поглибити знання студентів про метакогнітивні стратегії, розвивати рефлексивні вміння.


Завдання:

A (reflection). Think over the way you study and answer the following questions:

1. Do you set goals and develop a plan for your speaking development? 2. Do you use any opportunities to develop speaking skills outside classroom? If yes, what are they?
3. Do you use any strategies to improve your communication? If yes, which? 4. Do you monitor the development of your spoken production skills? 5. Do you experience any

negative emotions while speaking? 6. Can you identify the problem area you still need to improve?..

B. Read the information about metacognitive strategies. Fill in the first line of the table below. Fill in the second line of the table in the middle of the semester, the third – at the end of the semester.



Metacognitive strategies are extremely important as they help to plan, monitor and evaluate your learning. Here are some tips how to use them effectively.

Planning: set individual goals and develop a plan how to improve speaking skills, identify areas that require special attention, look for opportunities to practice speaking skills.

Monitoring: reflect on your speaking development, determine whether you have achieved the goals, check if you make the same mistakes as some period of time before.

Evaluating: assess your results over a period of time, assess the effectiveness of the methods, techniques, strategies you use, identify areas that still require special attention.

| | Your personal speaking goal | Your plan how to develop speaking skills | Your areas of special attention | Opportunities for practice |
|--------------------------|-----------------------------|------------------------------------------|---------------------------------|----------------------------|
| Planning (date) | | | | |
| Monitoring (date) | | | | |
| Evaluating (date) | | | | |

Вправа 6 (підгрупа 2.5.)

Цілі: розвивати вміння пошуку інформації, узагальнення інформації з різних джерел, побудови ланки аргументу, розвивати рефлексивні вміння студентів.

Завдання: А. You are working in a tour company and are asked to analyze the reasons why people from different countries travel and how much money they usually spend on it. Find information about types of tourism people from different countries prefer and the amount of money they spend on each of them. Mind the following: leisure tourism, business tourism, other types of tourism. Fill in the table below.

| Country | Reasons for travel | Money spent on travel |
|---------|--------------------|-----------------------|
| | | |
| | | |
| | | |

B. Present the information in the class. Dwell on how this information can be used by the company. **С (рефлексія).** Compare your information and the suggestions with those of your groupmates. What could you add to the presentation? Which arguments were not persuasive?

Вправа 7 (підгрупа 3.1.)

Цілі: розвивати вміння продукувати презентацію-довідку, рефлексивні вміння студентів. **Завдання: А.** You are working in a big tour company and have to prepare a report about the company to the potential foreign partners who are planning to sign a contract with you. Try to demonstrate the best achievements and advantages of the company. Mind the following: the most popular destinations it offers, the new

destinations it suggests, size, number of visitors, branches etc. You may use information from the Internet or /and speak with tour agents. Be ready to answer the questions.

В (рефлексія). Record the presentation and analyze it. Mind the following: 1. Was the report well-structured? 2. Did you use sufficient information? Was it important? 3. What communication strategies did you use? 4. What do you think you need to improve?..

Запропоновано модель формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму, яка уможливила реалізацію розробленої підсистеми вправ, передбачає 27 годин аудиторної роботи та 36 годин самостійної роботи у межах дисципліни «Англійська мова». Побудована модель може реалізуватись у двох варіантах відповідно до співвідношення вправ на трьох етапах формування ПОАК в ММ. Модель А передбачає рівномірний розподіл навчального часу між трьома групами вправ, тоді як у моделі Б у першому змістовому модулі забезпечено такий же розподіл годин, як і в моделі А, що пов'язано з доцільністю відведення спочатку дещо більшої кількості часу на ознайомлення студентів зі структурою та лінгвістичними особливостями монологічних висловлювань, а також із мовними формулами і засобами міжфразового зв'язку та стратегіями. У наступних змістових модулях співвідношення між групами вправ відповідно становить 1:1:2.

Спільними характеристиками двох варіантів моделі є об'єктивність, системність, відносна універсальність, змістове наповнення.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка ефективності методики формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму**» описано підготовку до методичного експерименту та хід його проведення, організацію експериментального навчання, проаналізовано отримані дані та сформульовано методичні рекомендації щодо формування в майбутніх фахівців туристичної галузі ПОАК в ММ.

У 2016–2017 н. р. було проведено експеримент, у якому взяв участь 91 студент другого курсу – майбутні фахівці туристичної галузі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Львівського національного університету імені Івана Франка. Мета експерименту – перевірити авторську методику формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму та визначити більш ефективний її варіант.

Неварійованими умовами експерименту були: склад та кількість експериментальних груп (ЕГ): до яких увійшло 11 студентів ЕГ-1, 10 студентів ЕГ-2 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також 35 студентів ЕГ-3 і 35 студентів ЕГ-4 Львівського національного університету імені Івана Франка; 2) загальна кількість часу, відведеного на навчання ПОАК в ММ; 3) тривалість експериментального навчання; 4) критерії оцінювання рівня сформованості ПОАК в ММ; 5) завдання доекспериментального та післяекспериментального зрізів.

Варійованою величиною експерименту визначено співвідношення вправ на трьох етапах. Зокрема, згідно з варіантом А (модель А), співвідношення вправ на

етапах було 1:1:1, відповідно до варіанту Б (модель Б), – 1:1:2. Тобто у варіанті Б значно збільшилась питома вага комунікативних вправ, спрямованих на розвиток умінь підготовленого та не підготовленого ММ. Розробка варіанту Б зумовлена положеннями сучасної методики щодо необхідності забезпечення комунікативності навчання під час формування мовленнєвих умінь. ЕГ–1 та ЕГ–3 навчалися на варіантом А, ЕГ–2 і ЕГ– 4 – за варіантом Б.

На основі аналізу наукової літератури та з урахуванням цілей навчання визначено критерії оцінювання рівня сформованості в студентів ПОАК в ММ: ситуативність, зв'язність, мовна правильність, повнота висловлювання та досягнення комунікативної мети, лексична насиченість, вільність.

Таблиця 2

Середні показники до – і післяекспериментального зрізів в ЕГ

| Індекс групи | Середній коефіцієнт навченості | | Приріст коефіцієнта навченості |
|--------------|--------------------------------|-----------------------------------|--------------------------------|
| | до експериментального навчання | після експериментального навчання | |
| ЕГ-1 | 0,52 | 0,78 | 0,26 |
| ЕГ-2 | 0,51 | 0,85 | 0,34 |
| ЕГ-3 | 0,54 | 0,76 | 0,22 |
| ЕГ-4 | 0,5 | 0,85 | 0,35 |

Результати експерименту (таблиця 2), перевірені за допомогою методів математичної статистики – багатофункціонального статистичного критерію ϕ^* – кутового перетворення Фішера та U-критерію Манна-Уїтні, свідчать про ефективність методики та вищу результативність варіанту Б, для якого характерна більша питома вага комунікативних вправ, спрямованих на формування вмінь підготовленого та не підготовленого ММ, порівняно з варіантом А. В ЕГ–1 та ЕГ–3, які навчалися за варіантом А методики, середній приріст коефіцієнта навченості становив 0,26 та 0,22 відповідно, в ЕГ–2 та ЕГ– 4, у яких реалізувався варіант Б, – 0,34 та 0,35. Після завершення експерименту серед учасників проведено анкетування, яке підтвердило доцільність використання запропонованої методики у навчальному процесі.

За результатами експерименту укладено методичні рекомендації для викладачів щодо формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму.

Теоретичні узагальнення та отримані практичні результати дають підстави для таких **висновків**:

1. Аналіз сучасного стану проблеми продемонстрував доцільність розробки методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму; дав змогу визначити низку невивчених питань, на яких доцільно зосередитися в процесі дослідження, а саме: типи монологів для навчання майбутніх фахівців туристичної галузі, їхні лінгвістичні особливості; ефективні навчальні та комунікативні стратегії; специфіка професійної комунікативної діяльності фахівців сфери туризму, особливості відбору навчального матеріалу тощо; дозволив виокремити положення, які потрібно враховувати у процесі розробки

авторської методики – взаємопов’язане формування ПОАК в ММ та навчально-стратегічної компетентності; використання різних організаційних форм; розвиток рефлексивних умінь студентів, використання англомовного навчального матеріалу з різними формами його подачі (аудитивною, аудіовізуальною та друкованою), забезпечення мисленнєвої та мовленнєвої активності студентів.

Професійно орієнтована англомовна компетентність в монологічному мовленні – це здатність особистості успішно організовувати свою усномовленнєву англомовну діяльність у монологічній формі, обирати адекватні ситуації вербальні та невербальні засоби з метою реалізації комунікативних і професійних завдань.

В основу методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму покладено положення особистісно орієнтованого, компетентнісного та професійно орієнтованого підходів. Основними принципами виділено: дидактичні (наочності, свідомості, творчості, активності, систематичності і послідовності, розвивального навчання, науковості, врахування індивідуальності студентів, доступності); загальні методичні (комунікативності, домінувальної ролі вправ, автономії, рефлексивності процесу оволодіння ММ, автентичності) та спеціальні методичні (диференціації та інтеграції формування ПОАК в ММ з іншими компонентами англомовної комунікативної компетентності, інтеграції з дисциплінами фаху) принципи.

2. На основі аналізу сучасних наукових джерел встановлено, що туристичний дискурс належить до інституційного ділового типу і складається з трьох видів – професійного, академічного, публічного. Найбільш актуальними в контексті дослідження визначено професійний та публічний.

Домінувальними у професійному дискурсі є аргументативні стратегії з відповідними тактиками (посилання на авторитет, наведення статистики, підкреслення очевидності певних фактів, апеляція до емоцій та почуттів шляхом використання метафор, епітетів, інтимізації), а в публічному – маніпулятивні з тактиками використання авторитету науки, цифр, визнаних джерел, переконання через повторення, використання стереотипізації, обіцянки високої якості туристичних послуг, застосування мовленнєвих засобів виразності, запевнення щодо надійності; апеляція до почуттів, переконання у вигідності пропозиції. Для професійного дискурсу характерним є вживання термінів та спеціальної лексики, а для публічного – лексики з емотивними та оцінними конотаціями.

Визначено, що найбільш поширеними для туристичної галузі є монолог-повідомлення, монолог-переконання, а також монолог-презентація (презентація-доповідь та презентація-реклама). Проаналізовано лінгвістичні особливості перелічених типів монологів.

Конкретизовано практичну та професійну цілі, які є провідними з огляду на тематику дослідження, а також освітню, розвивальну і виховну. Цілі навчання визначають його зміст, який у роботі представлений в єдності предметного та процесуального аспектів. У межах предметного аспекту конкретизовано сферу, види спілкування, типові ситуації; ролі; наміри; стилі мови; теми, мовленнєвий матеріал; лінгвосоціокультурний матеріал; мовний матеріал; навчальні (когнітивні та метакогнітивні) та комунікативні (компенсаторні, аргументативні

та маніпулятивні) стратегії. До процесуального компоненту віднесено вміння в ММ, уміння використовувати лінгвосоціокультурний матеріал, мовленнєві навички, уміння застосовувати навчальні і комунікативні стратегії у процесі оволодіння ММ, уміння використовувати комунікативні стратегії під час спілкування, відповідні знання та вправи для розвитку окреслених навичок та вмінь.

3. Визначено одиниці відбору навчального матеріалу (лексичні одиниці (термінологічні одиниці та загальноживані слова), друковані тексти, фонограми та відеофонограми). Для відбору лексичних одиниць обґрунтовано такі критерії: уживаності та частотності, тематичності, сполучуваності, стройової здатності. Для друкованих текстів, фонограм та відеофонограм визначено критерії: автентичності, тематичності, професійної інформативності та практичної цінності, ситуативності, доступності та посиленості, соціокультурної цінності, взірцевості, авторитетності джерела, достатньої лексичної насиченості. Для фонограм доцільно застосовувати також критерії тривалості звучання та темпу мовлення, а для відеофонограм – ще й домінування відеоряду над аудіорядом. У результаті відібрано 41 текст, 18 аудіофрагментів та 19 відеофрагментів з інтернет-джерел, автентичних підручників, сайтів відомих туристичних компаній.

4. Визначено три етапи формування у студентів ПОАК в ММ: підготовчий, основний та завершальний, а також розроблено підсистему вправ, яка складається з груп вправ, що співвідносяться з етапами. Група вправ на підготовчому етапі передбачає розвиток мовленнєвих навичок студентів; розширення знань про структурні та лінгвістичні особливості монологу у сучасному англomовному туристичному дискурсі, навчальні та комунікативні стратегії; формування вмінь використовувати навчальні (когнітивні та метакогнітивні) стратегії. Друга група співвідноситься з основним етапом, передбачає продукування студентами мінімонологів і спрямована на формування вмінь уживати мовленнєві формули та засоби міжфразового зв'язку; аналізувати, узагальнювати, структурувати інформацію, обирати комунікативні стратегії (аргументативні та маніпулятивні). Третя група вправ, яка корелює із завершальним етапом, має на меті формування умінь продукувати підготовлене та непідготовлене монологічне висловлювання текстового рівня.

Запропоновано модель формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму, яка може реалізуватись у двох варіантах залежно від співвідношення вправ на трьох етапах: модель А передбачає рівномірний розподіл навчального часу між трьома групами вправ (1:1:1), тоді як у моделі Б співвідношення між групами вправ у першому змістовому модулі становить 1:1:1, а в наступних – 1:1:2. Обидва варіанти моделі характеризуються об'єктивністю, системністю, відносною універсальністю, змістовим наповненням.

5. Із метою перевірки ефективності запропонованої методики формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму у 2016–2017 н. р. у межах дисципліни «Англійська мова» проведено методичний експеримент (учасники – 91 студент другого курсу). Варійованою величиною експерименту визначено

співвідношення вправ на трьох етапах: у варіанті А методики реалізовувалась модель А, а у варіанті Б – модель Б.

Результати доекспериментального та післяекспериментального зрізів оцінювались за критеріями ситуативності, зв'язності, мовної правильності, повноти висловлювання та досягнення комунікативної мети, лексичної насиченості, вільності.

Отримані результати засвідчили ефективність розробленої методики та вищу результативність варіанту Б, за яким більша увага приділяється формуванню вмінь монологічного мовлення на завершальному етапі.

Укладено методичні рекомендації для викладачів щодо формування ПОАК в ММ майбутніх фахівців сфери туризму.

Перспективою подальших досліджень може стати розробка методики формування у майбутніх фахівців туристичної галузі інших компетентностей із використанням сучасних технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Баб'юк О. В. Дидактичні передумови формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2017. Вип. 35. С. 74–80.

2. Баб'юк О. В. Цілі та зміст формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. Тернопіль, 2017. № 4. С. 175–184.

3. Баб'юк О. В. Стан дослідження проблеми формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Випуск 37. С. 124–130.

4. Баб'юк О. В. Відбір професійно орієнтованого матеріалу для навчання майбутніх фахівців сфери туризму монологу англійською мовою. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2018. Випуск 2. С. 19–24.

5. Баб'юк О. В. Експериментальна перевірка ефективності методики формування професійно орієнтованого англомовного монологічного мовлення майбутніх фахівців сфери туризму. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Випуск 39. С. 96–103.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав

6. Babiuk O. System of exercises for teaching students majoring in tourism ESP spoken production. *World Science*. Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 2018. № 5(33). P. 49–53.

Навчально-методичний посібник

7. Zadorozhna I., Babiuk O. *Speak English Fluently: навчально-методичний посібник*. Тернопіль: Вектор, 2018. 135 с.

Праці, які додатково відображають зміст дисертації

8. Баб'юк О. В. Підходи до формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 8–9 грудня 2017 р.). Тернопіль, 2017. С. 162–165.

9. Баб'юк О. В. Зміст навчання монологу англійською мовою майбутніх фахівців сфери туризму. *Вища освіта: удосконалення якості підготовки фахівців*: збірник тез Міжнародної наукової інтернет-конференції (Київ, 26-27 квітня 2018 р.). Київ, 2018. С. 126–129.

10. Баб'юк О.В. Критерії відбору текстів для формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. *Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мукачєво, 17-18 травня 2018 р). Мукачєво, 2018. С. 244–246.

АНОТАЦІЯ

Баб'юк О. В. Формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. Тернопіль, 2019.

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й розробку методики формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму та експериментальну перевірку її ефективності. Проаналізовано сучасний стан дослідження проблеми, визначено, що формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні доцільно здійснювати на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного та професійно орієнтованого підходів. Проаналізовано особливості англомовного туристичного монологу та зроблено висновок про доцільність навчання студентів монологу-повідомленню, монологу-переконанню, монологу-презентації (презентації-повіді та презентації-рекламі). Уточнено цілі та зміст формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму; обґрунтовано доцільність формування вмінь використовувати навчальні та комунікативні стратегії. Запропоновано критерії відбору навчального матеріалу – лексичних одиниць, текстів (друкованих, фонограм та відеофонограм). Виділено три етапи формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в

монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму та розроблено підсистему вправ, що корелює з етапами. Побудовано модель формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні у двох варіантах залежно від питомої ваги етапів.

Експериментально доведено ефективність методики та вищу результативність варіанту, за яким більша увага приділяється формуванню вмінь продукувати підготовлений та непідготовлений монолог. За результатами проведеного дослідження укладено методичні рекомендації щодо формування професійно орієнтованої англомовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму.

Ключові слова: професійно орієнтована англомовна компетентність, монологічне мовлення, майбутні фахівці сфери туризму, підсистема вправ, модель, вміння, стратегії, експериментальне навчання.

АННОТАЦИЯ

Бабюк О. В. Формирование профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи будущих специалистов сферы туризма. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. Тернополь, 2019.

В диссертации произведены теоретическое обоснование и экспериментальная проверка эффективности методики формирования профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи будущих специалистов сферы туризма. Проанализировано современное состояние исследования проблемы, определено, что формирование профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи целесообразно осуществлять на основе личностно ориентированного, компетентностного и профессионально ориентированного подходов. Проанализированы особенности англоязычного туристического монолога и сделан вывод о целесообразности обучения студентов монологу-сообщению, монологу-убеждению, монологу-презентации (презентации-доклада и презентации-рекламе). Уточнены цели и содержание формирования профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи будущих специалистов сферы туризма; обоснована целесообразность формирования умений использовать учебные и коммуникативные стратегии. Предложены критерии отбора учебного материала – лексических единиц, текстов (печатных, фонограмм и видеофонограмм). Выделены три этапа формирования профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи будущих специалистов сферы туризма и разработана подсистема упражнений, которая соотносится с этапами. Предложена модель в двух вариантах в зависимости от удельного веса этапов.

Экспериментально доказано эффективность методики и большую результативность варианта, в котором больше внимания уделялось формированию умений продуцировать подготовленный и неподготовленный монолог. В соответствии с полученными результатами проведенного исследования составлены методические рекомендации по формированию профессионально ориентированной англоязычной компетентности в монологической речи будущих специалистов сферы туризма.

Ключевые слова: профессионально ориентированная англоязычная компетентность, монологическая речь, будущие специалисты сферы туризма, подсистема упражнений, модель, умения, стратегии, экспериментальное обучение.

RESUME

Babiuk O. V. Development of Professional English Competence in Spoken Production of Prospective Specialists in the Field of Tourism. – As a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies, Specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Germanic Languages). Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. Ternopil, 2019.

The dissertation is devoted to the problem of development of professional English competence in spoken production of prospective specialists in the field of tourism. It is grounded that the development of professional English competence in spoken production should be based on the ideas of learner-centered, competence-based, and professional approaches.

General methodological principles (communicativeness, dominance of exercises, autonomy, reflective learning, authenticity) and special methodological principles (differentiation and integration of the development of professional English competence in spoken production with other components of English communicative competence, integration with professional subjects) have been grounded.

The peculiarities of tourism discourse have been analyzed, and the conclusion has been made about the necessity to focus on professional and public types of tourism discourse.

It has been determined that argumentative strategies aimed at influencing the listener, his opinion and behavior with the help of tactics (referring to authority, using data, statistics, emphasizing the evidence of some facts, appealing to emotions and feelings (using metaphors, epithets, etc.) dominate in the professional discourse. Manipulative strategies aimed at creating positive attitude of a potential tourist to tourism product are typical of public tourism discourse. Manipulative strategies incorporate the following tactics: using the authority of science, recognized resources, data, persuasion through repetition, promise of high quality service, using different expressive means, reassuring of reliability and expediency.

It has been determined that in teaching prospective specialists in the field of tourism it is important to focus on informative, persuasive types of monologues as well as presentation (report and advertisement). The linguistic peculiarities of the above mentioned types of monologues have been analyzed.

The units of material selection for teaching English spoken production to prospective specialists in the field of tourism (lexical units, printed texts, audio and video) have been determined. The criteria of lexical units selection are the following: frequency of usage, topicality, compatibility, ability to build coherence. Texts, audio and video should be selected according to the criteria of authenticity, topicality, professional and practical value, situational value, correspondence to the level of students' English language proficiency, sociocultural value, exemplarity, the authority of the source, lexical variety. Besides the mentioned, the criteria of duration and rate of delivery should be applied for selection of audio and video, and the criterion of video dominance over the audio is to be used for video selection.

Three stages of developing professional English competence in spoken production of prospective specialists in the field of tourism (preparatory, aimed at developing students' grammar, lexical, phonetic skills, their strategic awareness, structural and linguistic peculiarities of different types of monologues in modern tourism discourse; main, directed to building skills to use speech formulae, connective words, discourse-signalling systems; search for information, analyze it, summarize and organize, employ effective communicative strategies; final aimed at improving skills to produce a prepared and unprepared monologue.

A subsystem of exercises, which correlates with the stages and consists of groups and subgroups of exercises, has been elaborated, and the model of the development of professional English competence in spoken production has been suggested.

The effectiveness of the developed methodological procedure has been verified experimentally. The results of the experiment, which were validated with the help of Fisher's angular transformation and the Mann-Whitney U-test, proved the efficiency of the suggested methodology and efficacy of version B, which presupposes more communicative exercises aimed at developing spoken production skills in comparison with version A of the methodology.

Key words: professional English competence, spoken production, prospective specialists in the field of tourism, subsystem of exercises, model, skills, strategies, experimental teaching.

Підписано до друку 26.03.2019 р.
Формат 60х84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 03/19/2-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.